

משך חכמה

פרשת ויגש, פסקא כ - כד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסד טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ט, ב), וכמו שפירש הפרישה (דרישה יורה דעה רצז, א). לכן לא מסר יוסף לעבדיו להיות כאחד. ולכן הפסיק וכתב מקנה צאן ובקר בינתיים, שזה לא ירביעו, כיון שאינן יולדין זה מזה, ודו"ק².

[כא]

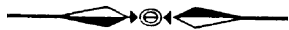
מז, יט) למה נמות לעיניך גם אֲנַחְנוּ גם אֲדַמְתֵנוּ קְנָה אֲתָנוּ וְאֵת אֲדַמְתֵנוּ בַּלְחָם וְנַחֲיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתֵנוּ עֲבָדִים לַפְרֵעָה וְתָן זֶרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת וְהֶאֱדַמָה לֹא תִשָּׂם:

הם אמרו "קנה אותנו", ולהלן כתוב שקנה רק את אדמתם

מז, יט) קנה אותנו ואת אדמתנו כו'. אולם³ יוסף שנא מאוד את

והטעם בזה, כיון דאיתא בבכורות (ח, א) "כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה", ופירש רש"י "כל שתשמישו ועיבורו שוה - כגון כשב ועז ששניהם פנים כנגד עורף, וימי עיבורן שוה, ששוהין חמשה חדשים ויולדין אם בא אחד על מין חבריו]. לכן לא חשש יוסף שירביעו סוס על צאן, או חמור על צאן, שלא יולדים זה מזה, אבל חשש מהרבעת סוסים וחמורים.

² תמצית דבריו: הפסיק במקנה כו' בין סוסים לחמורים, ללמד, שחשש יוסף שירביעו סוסים וחמורים יחד, שיוצא מהם פרדות, וגוי אסור בהרבעת כלאי בהמה, לכן לא נתן להם מקנה סוסים וחמורים יחד, אבל לא חשש ממקנה צאן ובקר יחד, כי אינם מתעברין זה מזה.

[כא]

³ [כא] תוכן דבריו, על הפסוק (בראשית מז, יט) "למה נמות לעיניך גם אֲנַחְנוּ גם אֲדַמְתֵנוּ קְנָה אֲתָנוּ וְאֵת אֲדַמְתֵנוּ בַּלְחָם וְנַחֲיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתֵנוּ עֲבָדִים לַפְרֵעָה וְתָן זֶרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת וְהֶאֱדַמָה לֹא תִשָּׂם" יש לדקדק: א. כאן כתוב שיהיו עבדים, ובפסוק כ כתוב שקנה רק את האדמה, דכתיב "ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה כי מצרו מצרים איש שדהו כי חזק עלהם הרעב ויהי הארץ לפרעה". ב. מדוע כתוב בפסוק כ "ואת העם העביר אתו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו", מה הענין בזה. ג. בפסוק כג כתוב "ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה", מהו

[כ]

מז, יז) ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף להם בשוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה ההוא:

מדוע הפסיק בין מקנה סוסים וחמורים במקנה צאן - דלא כבפרשת וארא

מז, יז) ויתן להם יוסף לחם בשוסים. ובמקנה כו' ובחמורים, בין סוסים לחמורים. ולהלן¹ בוארא (שמות ט, ג) גבי דבר כתוב בשוסים בחמורים כו'. נראה, משום דאמרו כל שאין עיבורן שוה אינן יולדין זה מזה, בריש בכורות (ח, א), וסוס וחמור עיבורן שוה ויולדין פרדות (חולין עט, א). אם כן, הלכה דבני נח נצטוו על הרבעת כלאי בהמה, כפסק רמב"ם (מלכים י, ו), ואסור למוסרן לעובד גילולים דירביע ויעבור על לפני עור כפסק רמב"ם (כלאים

¹ [כ] תוכן דבריו, דהנה על הפסוק (בראשית מז, יז) "ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף להם בשוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל מקניהם בשנה ההוא", יש לדקדק, מדוע הפסיק כאן בין סוסים לחמורים, במקנה כו', ולהלן במכת דבר כתובים סוסים וחמורים יחד, דכתיב (שמות ט, ג) "הנה יד ה' היתה במקנה אשר בשנה בשוסים ובחמרים בגמלים בפקר ובצאן דבך כבד מאד".

ומבאר המשך חכמה, דיוסף חשש שירביעו סוסים וחמורים יחד, ויעברו על איסור הרבעת כלאים, דבני נח אסורים בהרבעת כלאים, כמו שכתב הרמב"ם (מלכים י, ו) וז"ל "מפי הקבלה, שבני נח אסורין בהרבעת בהמה" עכ"ל, ולכן אסור למסור לגויים בהמות להרביע לו, כמו שפסק הרמב"ם (כלאים ט, ב) וז"ל: "ואסור לישאל ליתן בהמתו לעכו"ם להרביעה לו" עכ"ל, ולא מפני איסור שבות, כמו שפירש הבית יוסף את דברי הרמב"ם (יורה דעה רצז, א), דמוכח בש"ס שאין איסור שבות באמירה לגוי בזה, אבל טעם הרמב"ם מפני איסור לפני עור לא תתן מכשול, כמו שפירש בדרישה (יורה דעה רצז, א). [וכל זה דלא כש"ך (יורה דעה רצז, ג), דכבר הוכיח הגר"א (שם, ח) כדברי הדרישה דכך מוכח ברמב"ם (שם), שגוי חייב מדברי קבלה בכלאי בהמה].

לכן הפסיק בין סוסים וחמורים, במקנה כו', ללמד, שלא נתן להם יוסף שיהיו חמורים וסוסים יחד. אלא כדי שלא תקשה, מכל מקום, מדוע לא חשש יוסף שירביעו סוסים עם מקנה צאן, לזה הביא המשך חכמה, דלא חשש בזה, כיון שלא מרביעים בהמה אלא אם יצא מההרבעה ולדות, ורק בהרבעת סוס וחמור יוצא ולד, והם הפרדות, כדאיתא בחולין (עט, א).

משך חכמה

פרשת ויגש, פסקא כ - כד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסד טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כב]

(מז, יט) לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קָנָה אֶתְנוּ וְאֶת אֲדַמְתָּנוּ בְּלֶחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתָן זֶרַע וְנִחְיָה וְלֹא נָמוֹת וְהִיא אֲדַמְתָּה לֹא תִשָּׁם:

למי היו פירות האילן והאילנות

(מז, יט) ונחיה ולא כו' והאדמה לא תשם כו'. זה⁵ אינו בכרמים ופרדסים שאינם צריכים זרע להם. רק מפני שחזק עליהם הרעב,

"כִּי מָקְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הִרְעֵב וְתָהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה", הרי כבר מבואר זאת לעיל. ועוד, מהו הלשון "כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הִרְעֵב", דהכל כבר מפורש לפני כן. ב. מהו לשון "אִישׁ שְׂדֵהוּ" ולפני כן רק כתוב אדמה. ג. להלן (פסוק כד) כתוב "וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה וְאֶרְבַּע הַיָּדָת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשְּׂדֵה וְלֶאֱכֹלְכֶם וְלֶאֱשֹׁר בְּבִתְיֵיכֶם וְלֶאֱכֹל לְטַפְּכֶם", צריך ביאור, מהו הלשון "וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת", דזה כבר מפורש לעיל.

ומבאר המשך חכמה, על פי המבואר במשנה בבא בתרא (סח, ב) בפירוש הרשב"ם (שם, ד"ה את הקנים), וכן מבואר בסוגיא בבבא בתרא (סט, א) ברשב"ם ד"ה ויקם, שהמוכר שדה מכר גם את כל האילנות שבשדה, דלשון שדה כולל הכל, [ומשמע דוקא שדה, אבל המוכר אדמה לא מכר אילנות בכלל, דלשון שדה כולל גם אילנות].

ועל פי זה יתבאר הכל היטב. דהנה כדי לגדל תבואה צריך זרע, ולמצרים לא היה זרע, לפיכך בעל כרחם אמרו ליוסף שיקנה אדמתם, ויתן להם זרע לזרוע תבואה, כדכתיב (בראשית מז, יט) "לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קָנָה אֶתְנוּ וְאֶת אֲדַמְתָּנוּ בְּלֶחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתָן זֶרַע וְנִחְיָה וְלֹא נָמוֹת וְהִיא אֲדַמְתָּה לֹא תִשָּׁם", הנה לא ביקשו אלא זרע, ולכן לא דברו משדה אלא מאדמה בלבד, שיקנה את אדמתם ויתן להם זרע.

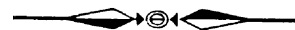
אבל יוסף רצה לקנות גם האילנות שעל האדמה, לכן לא הסכים למכירה זו, עד שימכרו לו "שדה", שיכלול גם אילנות, וכיון שחזק עליהם הרעב, בעל כורחם מכרו את השדה. וזה מרמז הכתוב (פסוק כ) "כִּי מָקְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הִרְעֵב", ומיִּישׁוּב דְּקָדוֹק א' ב'. ולכן דקדק הכתוב לכתוב להלן (פסוק כד) דרק בתבואות נתן להם ארבע ידות, לזריעה ולמאכל, אבל בפירות האילן, הכל היה שייך לפרעה, כי מכרו את השדות עם האילנות לפרעה, וכל האדמה היתה קנויה לפרעה, ומיִּישׁוּב דְּקָדוֹק ג'.

קנין העבדות, להיות שליט אדם באדם לרע לו, לכן אמר (פסוק כ) ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה, אבל לא אותם לעבדים, רק הארץ תהא קנויה לפרעה, והם היו קנויים לשעה להיות עובדים עבור לחמם, ולהיות שכירי ימים לעבודת שדה. ולכן אמר יוסף (פסוק כג) הן קניתי אתכם היום, פירוש לזמן, ואת אדמתכם לעולם לפרעה. לכן העביר אותן בערים, שבל יהיו כמחזיקים באדמתם, ובמה יוכר שקנה את אדמתם, אם הם לא נמכרו ויושבים על נחלתם, ודו"ק⁴.

לשון "היום" שאמר.

ומבאר המשך חכמה, דבאמת המצרים ביקשו שיקנה אותם לעבדים, אבל יוסף הצדיק שנה את קנין העבדות, להיות אדם שולט באדם לרע לו [למעט אם שולט להטיב לו, כאב לבנו וכרב לתלמידו, דאז הוא דבר מועיל ותועלתין], לרדות בו, זה הפך מדת יוסף הצדיק, והפך דרך התורה, לכן יוסף לא רצה לקנותם אלא את אדמתם בלבד, ומיִּישׁוּב דְּקָדוֹק א'. אבל עשה אותם שכירי יום בשכר שמקבלים לחם, וכדי לעבוד את הקרקע. וכיון שקנה את אדמתם ולא קנה אותם, הרי הם מחזיקים באדמתם כבעלים, ובמה יהיה ניכר שקנה את אדמתם, לכן היה בהכרח להעביר אותם ממקום למקום, שיהיה היכר שאינם מחזיקים באדמתם, ומיִּישׁוּב דְּקָדוֹק ב', ולכן דקדק יוסף ואמר להם "הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם", היינו רק קנין לזמן כשכירים בלבד, ומיִּישׁוּב דְּקָדוֹק ג'.

⁴ **תמצית דבריו: המצרים ביקשו שיקנה אותם לעבדים, אבל יוסף שנה את קנין העבדות, להיות אדם שולט באדם, לכן לא רצה לקנותם אלא את אדמתם בלבד, וכדי שיהיה ניכר שקנה את אדמתם ולא יחזיקו בה, העביר אותם ממקום למקום.**

[כב]

⁵ [כב] תוכן דבריו, דהנה על הכתוב (בראשית מז, יט) "לְמָה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קָנָה אֶתְנוּ וְאֶת אֲדַמְתָּנוּ בְּלֶחֶם וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתָן זֶרַע וְנִחְיָה וְלֹא נָמוֹת וְהִיא אֲדַמְתָּה לֹא תִשָּׁם", יש לדקדק: א. כיון שמבואר שביקשו שיקנה אותם ואת אדמתם, ועל זה כתוב (בראשית מז, כ) "וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה", אם כן מהו המשך הכתוב

משך חכמה

פרשת ויגש, פסקא כ - כד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסד טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כג]

(מז, כג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעַם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת אֲדַמְתְּכֶם

לְפָרְעָה הֲאֵל לָכֶם זָרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה:

מדוע כתוב שקנה אותם ואם אדמתכם לפרעה

(מז, כג) קניתי היום אתכם ואת אדמתכם לפרעה. ספרה⁷ התורה

תשובה. מיד הניחו שדוּתיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות וברחו, ואותה שנה שביעית היתה" ע"כ.

וכן איתא במדרש רבה (חיי שרה פרשה סא סימן ז) בקצת שינוי לשון, וז"ל: "אמר להם גביעה בן קוסם, אדוני המלך, ס' ריבוא בני אדם עשו אצלם רד"ו שנים, מהם כספים, ומהם זהבים, שנוטלים בשכרן דינר ליום, ישבו פילוסופים וחשבו ולא הגיעו לק' שנה, עד שנמצאת ארץ מצרים לטימיון, ונסתלקו משם בבושת פנים" ע"כ. [ומציין למדרש רבה, כדי להעמיד הגירסא הנכונה גם בסנהדרין. דכבר כתב מהרש"א (חידושי אגדות, שם) וז"ל "שלושים וארבע מאות שנה. לאו דוקא, שהרי לא היו במצרים כי אם רד"ו שנה. גם כל זמן שהיה יעקב ויוסף קיים לא היו משעבדים בהם. אלא סירכיה דקרא נקט, דכתיב ישבו במצרים ת"ל שנה" עכ"ל. ובאמת בדקדוקי סופרים מציין הרבה כתבי יד שלא גרסו זאת בסנהדרין, לכן מציין המשך חכמה למדרש רבה, דהיא הגירסא הנכונה].

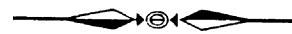
והשתא יש לדקדק על תשובת גביעה בן פסיסא, דמה תשובה היא זאת, והרי ישראל עבדו לפרעה עצמו, ולא לאנשי מצרים, כדכתיב (שמות א, יא) "וַיִּשְׁשִׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲזוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּכְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתָם וְאֶת רַעַמְסֵס", אם כן איך נטלו מאנשי מצרים שכר עבודה שחייב להם פרעה, מה ענין זה לזה, והיא תמיה עצומה.

ומבאר המשך חכמה, דזה גופא בא הכתוב ליישב, דבכונה מדקדק הכתוב שאמר יוסף שקנה אותם ואת אדמתם לפרעה, לומר, שקנה פרעה אותם לעבדים ואת כל אשר להם, לפיכך כל אנשי מצרים היו עבדים לפרעה, ומה שקנו, קנה מלך מצרים, וכיון שפרעה חייב לישראל שכר עבודה של רד"ו שנים, היו יכולים ישראל לגבות חובם מכל כלי המצרים, כי כל מה שיש להם אינו שלהם, כי פרעה קנה אותם ואת כל אשר להם, והכל שייך לפרעה, לכן יכולים לגבות חובם מכלי המצרים.

[ודע דלעיל פסקא כא, כתב המשך חכמה, דיוסף שנה העבדות, ולכן כתוב "היום", שקנה אותם רק כשכירי יום. ונראה, שמה שכתב כאן, אינו הולך

מכרו איש שדהו. ובזה, המוכר שדה מכר גם האילנות, וכפירוש רשב"ם בבא בתרא דף סט, ב (ד"ה דכתיב ויקם) על קרא (בראשית כג, יט) דויקם שדה עפרון כו', ובמשנה בבא בתרא ברשב"ם סח, ב (ד"ה את הקנים). נאמר ותהי הארץ לפרעה (פסוק כ) ואמר הא לכם זרע, והיה בתבואות (פסוקים כג, כד), אבל לא בפירות האילנות, אבל הארץ היתה כולה לפרעה, גם כרמים⁶.

⁶ תמצית דבריו: מרומז בפסוקים, שהמצרים רצו למכור רק את האדמה בלא האילנות, תמורת זרע לזרוע תבואה, אבל אילנות גדלים מעצמם, ואין צריך זרע עבורם. אבל יוסף לא הסכים לקנות רק את השדות עם האילנות, ובעל כורחם, שחזק עליהם הרעב, הסכימו למכירה זאת. ולכן, רק בתבואות היה להם ארבע ידות, עבור עבודתם, אבל בפירות האילן, הכל היה שייך לפרעה.

[כג]

⁷ [כג] תוכן דבריו, דהנה על הפסוק (בראשית מז, כג) "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעַם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת אֲדַמְתְּכֶם לְפָרְעָה הֲאֵל לָכֶם זָרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה", יש לדקדק הא לעיל (פסוק כ) כתוב שקנה את אדמתם, ולעיל (פסוק יט) כתוב שבקשו שיקנה אותם, אם כן מאי קא משמע לן הכתוב כאן, שאמר להם שקניתי אתכם היום ואת אדמתכם.

ומבאר המשך חכמה, על פי הא דאיתא בסנהדרין (צא, א) "פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו: הרי הוא אומר (שמות יב, לו) וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום - תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו. - אמר גביעה בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני - אמרו להם: הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן: מהיכן אתם מביאין ראייה - אמרו לו: מן התורה. - אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה. שנאמר (שמות יב, מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה - תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא, ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון: החזירו לו תשובה - אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו

משך חכמה

פרשת ויגש, פסקא כ - כד

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תסד טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הפטרות פרשת ויגש

[כד]

יחזקאל לז, טז) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לְךָ עֵץ אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו לִיהוּדָה
וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרִיו וְלִקַּח עֵץ אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם
וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרָיו:

מדוע כתוב על יהודה "בני ישראל", ועל אפרים "בית ישראל".

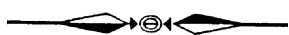
בהפטרה (יחזקאל לז, טז) יהודה ובני ישראל חבירי, אפרים
ובית ישראל כו'. כי בני יהודה היה להם מקדש, והיו עולים
לרגל כדין, זכרים. ועץ אפרים לא היה להם מקדש, ולא עלו
לרגל כדין. בית ישראל, אלו הנשים. ודו"ק¹⁰.

(ב, א) דנשים פטורות מראיה.

והנה בני יהודה היו עולים לרגל לבית המקדש בירושלים כדין, רק הזכרים,
לכן לכבוד מצוה זו, דקדק הכתוב לכתוב עליהם בלשון זכרים "ליהודה
וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל", דהיינו הזכרים. אבל עץ אפרים לא היה להם מקדש, ולא
עלו לרגל כדין, והושוו הזכרים, ונעשו כנשים שאינם עולות לרגל, לכן
דקדק לכתוב על עץ אפרים בלשון "בית", שגם הזכרים של עץ אפרים, הם
"בית", שהם כנשים שאינם עולים לרגל.

[ודברי המשך חכמה צריכים ביאור, דמשמע מדבריו, דשבטי רחל דהיינו,
דהיינו אפרים מנשה ובנימין לא עלו לרגל, אבל יהודה ושאר שבטי ישראל
עלו לרגל. והנה הא דישאל לא עלו לרגל הוא מפורש במלכים-א (יב, כו-
לג), שירבעם בן נבט מנע מהם לעלות, ובאמת ירבעם היה מזרע אפרים
(סנהדרין קד, ב), אבל משמע שכל ישראל לא עלו לרגל, ורק יהודה לבדו
עלה לרגל. וצריך עיון בזה].

¹⁰ תמצית דבריו: יהודה היו עולים לרגל, לכן כתוב עליהם בלשון
"בני ישראל", שהזכרים היו עולים לרגל, אבל אפרים לא עלו
לרגל, והיו כנשים שפטורות מעלייה לרגל, לכן כתוב עליהם לשון
"בית" ישראל, דביתו היא אשתו, דהם כנשים שאינן עולות
לרגל.

לנו זאת, מפני דהתורה אמרה ושאלה אשה משכנתה וכו' כלי
כסף וזהב ושמלות (שמות ג, כב), וכבר צעקו אנשי מצרים לפני
אלכסנדר מוקדון תנו לנו כסף וזהב ששאלתם, והשיב להם
גביהה בן פסיסא בפרק חלק סנהדרין צא, א תנו לנו שכר עבודה
של ששים רבוא שעבדתם עמהם במצרים רד"ו שנה, יעוין שם
ובמדרש (בראשית רבה סא, ז). והא עבודה עבדו למלך מצרים,
כמו שכתוב ויבנו את פיתום וכו' לפרעה (שמות א, יא), ואיך נטלו
מאת העם כלי כסף וזהב. אך כיון שפרעה קנה אותם, והמה, וכל
שלהם שייך למלך מצרים, והכל שלו, אז שפיר נטלו דמי
עבודתם, ודו"ק⁸.

על הדרך ההיא, ושבעים פנים לתורה, וצ"ע].

⁸ תמצית דבריו: יש לדקדק על המבואר בסנהדרין, שתמורת שכר
עבודת בני ישראל לפרעה במצרים, נטלו כלי זהב וכלי כסף
ושמלות של המצרים, והרי בני ישראל עבדו לפרעה, ואיך נטלו
מהמצרים שכר עבודה שחייב להם פרעה. לכן דקדק הכתוב לומר
שיוסף קנה אותם עבדים לפרעה, וכל מה שלהם היה שייך
לפרעה, לכן גבו בני ישראל חוב של פרעה מנכסי המצרים.

[כד]

⁹ [כד] תוכן דבריו, על הכתוב (יחזקאל לז, טז) וְאַתָּה בֶן אָדָם קַח לְךָ עֵץ
אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו לִיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרִיו וְלִקַּח עֵץ אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו
לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרָיו, יש לדקדק, מדוע על יהודה כתוב
וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרִיו, ועל יוסף כתוב וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרָיו.

ומבאר המשך חכמה, דהנה איתא ביומא (ב, א) "רבי יהודה אומר: אף אשה
אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. שנאמר (ויקרא טז, ו) וכפר בעדו
ובעד ביתו, ביתו זו אשתו", מבואר ש"בית" הם הנשים, וכן איתא בעוד
הרבה מקומות. והנה, בעליה לרגל נצטוו רק הזכרים, כדכתיב (שמות כג,
יז) "שֶׁשֶׁל פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זָכוֹר אֶל פְּנֵי הָאֱדֹן ה'", וכן איתא בחגיגה